

Verloren woorden

door Bibi Dumon Tak (vertaling), Jackie Morris (illustraties) en Robert Macfarlane (schrijver)

Verschillende auteurs schreven in 2015 een gezamenlijke verklaring aan Oxford Junior Dictionary toen bleek dat dit vooraanstaand kinderwoordenboek sinds 2007 systematisch natuurwoorden schraptte ten voordele van termen uit het dagelijkse leven. Ekster, kastanje en paardenbloem werden vervangen door blog, breedband en schatroom.

Ze legden het verband tussen het natuurtekort bij kinderen en hun verminderd welzijn en riepen het Oxford University Press op om niet enkel trends te weerspiegelen maar om kinderen te helpen de wereld om hen heen beter te begrijpen. Robert Macfarlane was één van de auteurs die deze verklaring ondertekende en het boek 'Verloren Woorden' kan gezien worden als een artistiek antwoord op deze discussie.

Dat natuurwoorden uit de taal van kinderen verdwijnen merken wij elke dag. Een vogel is slechts een vogel of een kip in plaats van een houtduif, waterhoen,... Met uitzondering van twee broertjes die stellig verklaarden: 'Mijn papa is bioloog'. Na een animatie 'bomen' in het Boudewijnpark in Jette vroeg ik aan de klas om iets te delen dat ze hiervoor nog niet wisten. Een meisje antwoordde: 'Dat bomen verschillende namen hebben zoals eik en beuk'. Ik weet niet of dit een recent fenomeen is. Als kind had ik oog voor kleine kriebelbeestjes maar ik ben zelf pas zeer laat tot het besef gekomen dat al deze dieren verschillende soorten zijn, elk met hun naam, levenscyclus, noden en rol in het ecosysteem.

Een kever was een kever zoals een tafel ook een tafel is, ook al zien de tafels er verschillend uit. Ik weet ook niet of dit een fenomeen is waar we ons zorgen over moeten maken. Kan je van iets houden of zorg dragen voor iets, als je het niet kan benoemen?

Uit een recent onderzoek van 'Onze Natuur' naar de natuurkennis en perceptie bij Belgen blijkt dat het merendeel van de Belgen graag in de natuur vertoeft (om te ontspannen, van het mooie weer te genieten of om te sporten).

Met onze natuurkennis blijkt het dan weer zeer pover gesteld. Hoewel 6/10 aangeeft een buitenmens te zijn, zijn we met een gemiddelde score van 4,6/10 wel gebuisd op de natuurkennistest. Je hoeft iets dus niet te kennen om het te appreciëren maar een gebrekkige kennis leidt wel tot misvattingen.

Zo beschouwt nauwelijks de helft van de ondervraagden zijn tuin of stadspark als natuur. En 20% (vooral 55+) vindt dat er overdreven wordt met natuurproblemen zoals milieuvervuiling en uitstervende dieren. Natuur- en milieuproblemen doen een beroep op ons vermogen om complexe relaties tussen abiotische en biotische factoren, op verschillende niveaus in tijd en ruimte te overzien.

Zoiets kan je niet van de één op de andere dag aanleren. Het begint met natuurervaringen opdoen, de wereld om je heen benoemen en later verbanden en relaties leggen tussen het benoemde. Op dat vlak speelt woordenschat en natuurkennis wel een belangrijke rol.

Verloren woorden is een boek dat deze natuurwoorden weer tot leven wil brengen met mooie, grote illustraties en gedichten die als spreuken over de tong rollen. Het boek is als volgt opgebouwd: Een twee paginagrote illustratie verbergt het desbetreffende organisme tussen gekleurde letters die telkens de titel van het lettervers op de volgende pagina vormen. De titel is de naam van de plant of het dier.

Naast het lettervers staat een paginagrote afbeelding van het organisme in kwestie en vervolgens terug een twee paginagrote illustratie van het organisme in zijn omgeving.

De dieren en planten verschijnen in alfabetische volgorde. Veel van de gedichten lijken mij (te) moeilijk voor leerlingen uit het basisonderwijs. Desondanks denk ik wel dat het de leerlingen kan betoveren met zijn formaat, zijn illustraties en het ritme en klanken van de gedichten.

De uitgeverij Querido werkte enkele les ideeën uit op basis van het boek voor de 3de graad van het lager onderwijs en 1ste graad secundair onderwijs. Je kan het boek in onze bibliotheek inkijken.

Extraktje

Wij lieten ons inspireren en waagden ons aan enkele letterverzen. Illustraties door Jessica Mayne.

Dagpauwoog

Donkere sterrenhemel met harige stekels
Aanschuiven aan brandnetel buffet
Groeien, eten, vervellen, steeds opnieuw en opnieuw
Pop roept: 'het is genoeg geweest!'
Aan de buitenkant niets te zien maar van binnen reorganiserend
Uitsluipen, herboren worden
Wat een wonder
Ogen paars, geel, zwart en rood
Overwinterend, stil in het donker
Graag onzichtbaar in zijn bruin camouflage pak

-Eline-

EKHOORN

Eerste op pad terwijl
 de winter nog raast
 en de lente al lonkt
Ergens een nestje
 die al op je wacht
Krabbend en gravend
Huppelend en springend
Op zoek naar je voorraad
Op zoek naar je verstoppplaats
Rustgevend is het, het maakt me blij
 om te kijken naar jou
 en je actieve sprongen
Nu hopen we mee op gezonde jongen

-Ellemie-

BRONNEN

- Verloren Woorden (2019) – Robert Macfarlane, Jackie Morris en Bibi Dumon Tak – Querido's uitgeverij
- <https://www.gentleest.be/leestips/verloren-woorden-een-betoverboek-po%C3%ABtisch-verzet-tegen-de-teloorgang-van-de-natuur>
- <https://leesbevorderingindeklas.nl/book-review/verloren-woorden/>
- https://naarschoolmetquerido.nl/wp-content/uploads/2019/11/2019-10-LESBRIEF_Verloren-Woorden_def.pdf